

Advies waarin richtsnoeren inzake de deeleconomie worden voorgesteld

- Op eigen initiatief
- Voorbereid door de werkgroep ad hoc “Innovatieve Economische Modellen”
- Goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 8 maart 2017 via schriftelijke procedure (zie bijlage 1)
- De oorspronkelijke taal van dit advies is het Frans

1. Context

- [1] Sinds 2014 heeft de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling besloten van innovatieve economische modellen een van zijn werkthema's te maken. Zo werd een studie over de **functionaliteitseconomie** gefinancierd¹. Het doel van deze studie bestond erin een analysekader te ontwikkelen en op basis van dat kader verschillende casestudies uit te voeren om te analyseren in welke mate en onder welke omstandigheden de functionaliteitseconomie² een hefboom kan betekenen voor duurzame ontwikkeling in België. Over deze studie werden verschillende communicatieacties op touw gezet.
- [2] In 2016 werden twee lunchdebatten georganiseerd over het thema van de **deeleconomie**³. Het eerste vond plaats op 31 mei⁴ en had als voornaamste doel de concepten uit te leggen, hun verband met duurzame ontwikkeling te bekijken en de hinderpalen en hefbomen voor de ontwikkeling van deze nieuwe modellen te analyseren. Het lunchdebat van 4 oktober⁵ was een nieuwigheid voor de raad, want hier werd immers het woord verleend aan vertegenwoordigers van de leden van de raad. Dat gebeurde op basis van een reeks vragen die hen op voorhand waren gesteld.
- [3] Onderstaande tekst is onder andere gebaseerd op de bezorgdheden, verwachtingen en visies die tijdens dat tweede lunchdebat tot uiting kwamen en die binnen de werkgroep “Innovatieve economische modellen” van de FRDO opnieuw werden besproken. In deze werkgroep zouden later nog andere werkzaamheden over dit thema moeten plaatsvinden.
- [4] In het interprofessioneel akkoord van 2 februari 2017 hebben de sociale partners bovendien overeenstemming bereikt over de werkzaamheden die in de loop van 2017 zullen plaatsvinden in de CRB en de NAR. Het gaat erom “te onderzoeken welke maatregelen kunnen worden genomen om erop toe te zien dat de digitalisering en de deeleconomie leiden tot meer groei, werkgelegenheid en ondernemerschap en tot een duurzame sociale zekerheid”. De FRDO zal zorgen voor een nauwe samenwerking met de CRB en de NAR om “overlappingsen” binnen die drie raden te vermijden.

¹ Deze studie kan worden geraadpleegd op de website van de raad: <http://www.frdo-cfdd.be/fr/publications/rapport-ecores-rapport-final>

² De functionaliteitseconomie streeft ernaar de verkoop van een goed te vervangen door de verkoop van een dienst die dezelfde functies vervult als het goed

³ De deeleconomie bestaat erin om tussen individuele personen diensten, uitwisselingen van goederen, bestaansmiddelen... aan te bieden, zonder eigendomsoverdracht

⁴ Het verslag kan worden geraadpleegd via http://www.frdo-cfdd.be/sites/default/files/content/download/files/rapport_lunchdebatnl.pdf

⁵ Het verslag kan worden geraadpleegd via http://www.frdo-cfdd.be/sites/default/files/content/download/files/161004_verslag_lunchdebat_nl.pdf

- [5] Via zijn werkzaamheden wil de FRDO zijn bijdrage leveren door de deeleconomie geïntegreerd te benaderen vanuit het oogpunt van duurzame ontwikkeling.

2. Algemene aspecten

- [6] Onder bepaalde omstandigheden kan de deeleconomie een model zijn dat bijdraagt tot **duurzame ontwikkeling**. Dat geldt eveneens voor andere innovatieve economische modellen. Wanneer maatregelen worden genomen ter ondersteuning van de deeleconomie, of van andere innovatieve economische modellen, is het belangrijk duurzame ontwikkeling als structurend kader te handhaven. De verschillende concepten inzake economische modellen moeten worden gezien als instrumenten om dat doel te verwezenlijken. Ze moeten dan ook omkaderd en gestuurd worden met dat doel als oogmerk.
- [7] Het is belangrijk om op wetenschappelijke wijze en met medewerking van het maatschappelijk middenveld een pakket van betrouwbare en breed gesteunde **instrumenten en criteria** uit te werken om te beoordelen of initiatieven, modellen, enz. al dan niet duurzaam zijn.
- [8] Er bestaat ook geen algemeen aanvaarde **definitie** van wat de deeleconomie is. Door de verschillende termen (deeleconomie, samenwerkingseconomie, *peer-to-peer*, collaboratieve consumptie...) door elkaar te mengen of te vervangen, is het voor het grote publiek moeilijk ze te begrijpen en te aanvaarden. De actoren van alle niveaus moeten dus werk maken van een gezamenlijke omschrijving en samenhangende communicatie in verband met deze definitie.
- [9] Naast het ontbreken van een algemeen aanvaarde definitie, en voor een deel ook daardoor, zijn er **weinig statistische gegevens** beschikbaar over de omvang, de ontwikkeling enz. van de deeleconomie. Het lijkt dus moeilijk om in dergelijke omstandigheden over de te volgen richting te beslissen en passende maatregelen te nemen. Het zou in dit verband interessant kunnen zijn een beroep te doen op de kruispuntbank van ondernemingen om een transparanter beeld te krijgen van de sector, waarbij dus verder wordt gekeken dan een kader dat uitsluitend door fiscale criteria is afgebakend.
- [10] Voor een vlottere leesbaarheid wordt het vervolg van de tekst ingedeeld in hoofdstukken over economie, sociale aspecten, milieu en burgerbetrokkenheid. Niettemin zal elke maatregel die wordt genomen om de deeleconomie te omkaderen op een **geïntegreerde en systemische** manier rekening moeten houden met deze verschillende invalshoeken, overeenkomstig de logica van duurzame ontwikkeling.

3. Economische kansen en uitdagingen; concurrentie

- [11] De deeleconomie biedt **kansen** aan de bestaande ondernemingen (diversificatiestrategie, gemakkelijkere toegang tot de markt, betere afstemming aanbod-vraag, stimuleren van innovatie en partnerships...) en aan nieuwe ondernemers (door hen de kans te bieden om op kleine schaal van start te gaan om een concept of hun eigen mogelijkheden te testen...).
- [12] Voor de traditionele ondernemingen vormt de deeleconomie echter een **uitdaging** doordat zij innovatieve diensten aanbiedt en, in voorkomend geval, mogelijkerwijs de druk op de prijzen verhoogt.

- [13] Indien het regelgevingskader niet aangepast is, kan de deeleconomie bovendien leiden tot **oneerlijke concurrentie** tussen de traditionele actoren, die aan bepaalde regels of heffingen onderworpen zijn, en de nieuwe actoren uit de deeleconomie. Het is bijgevolg belangrijk dat de verschillende overheden een **kader invoeren dat een reëel *level playing field* garandeert** tussen die verschillende actoren, waarbij er tegelijk op toegezien wordt dat dit kader het innovatievermogen van de ondernemers niet afremt.
- [14] Daarenboven worden verschillende maatregelen (regelgevende, fiscale of andere) genomen op verschillende beleidsniveaus (elke stad, elke regio, elk land heeft zijn regelgeving) om de deeleconomie aan te moedigen, te sturen of te omkaderen. Er is dus ook nood aan **coherentie tussen deze verschillende maatregelen** om een gezonde concurrentie te garanderen tussen bedrijven die in verschillende geografische gebieden gevestigd zijn. België zou een rol kunnen spelen in de invoering van een Europees kader dat modellen van de deeleconomie ondersteunt die op duurzame ontwikkeling gericht zijn. In dit verband neemt de raad akte van de werkzaamheden⁶ van de Europese Commissie inzake de deeleconomie, en meer in het bijzonder van haar mededeling “Een Europese agenda voor de deeleconomie”⁷.

4. Werkgelegenheid en sociale bescherming

- [15] Tegen deze voortdurend veranderende achtergrond ontstaan zowel verwachtingen als uitdagingen, angsten en kansen om te grijpen en te omkaderen. De sociale partners moeten dus de kansen grijpen die zich voordoen op het vlak van innovatie en het creëren van arbeidsplaatsen, maar tegelijkertijd moeten zij ook de mogelijke nadelige gevolgen, vooral voor de werkgelegenheid en de sociale bescherming, vermijden. Die **kansen en uitdagingen** kunnen van zeer uiteenlopende aard zijn.
- [16] Deze vele aspecten zullen eerst besproken worden door de sociale partners in uitvoering van **het interprofessioneel akkoord** van 2 februari 2017. Dat akkoord geeft toelichting bij de volgende verbintenissen met betrekking tot de maatschappelijke uitdaging “Digitalisering en deeleconomie”:
- De interprofessionele sociale partners zullen in de NAR-CRB bekijken welke maatregelen kunnen worden genomen om ervoor te zorgen dat de digitalisering en de deeleconomie kunnen leiden tot meer groei, werkgelegenheid en ondernemerschap, en een duurzame sociale zekerheid.
 - Het verslag en de aanbevelingen van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (HRW), het advies van de NAR over de toekomst van werk (Future Of Work) en de documenten van de CRB over de digitalisering en de arbeidsmarkt vormen in dat opzicht belangrijke basisreferenties.
 - De sociale partners zullen aandacht hebben voor de impact op de duurzaamheid van de economie en de arbeidsmarkt en op de eerlijke concurrentie tussen alle spelers/ondernemers op de markt. Zij zullen in kaart brengen waar de opportuniteiten of gevaren liggen, en zullen in dit kader voorstellen formuleren om werknemers en werkgevers/ondernemers beter te wapenen voor deze uitdagingen of om eventuele ongewenste effecten op te vangen.

⁶ http://ec.europa.eu/growth/single-market/strategy/collaborative-economy_nl

⁷ Com(2016)356 final : <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881/attachments/2/translations/nl/renditions/pdf>

- De sociale partners zullen tegen 30/06/2017 een eerste diagnose uitvoeren. Op basis daarvan zullen zij tegen 31/12/2017 concrete voorstellen uitwerken. Daartoe zullen zij in september 2017 in de schoot van de NAR-CRB een colloquium organiseren met de betrokken actoren.

5. Effecten op het milieu

- [17] De deeleconomie kan aanzienlijke kansen bieden op het vlak van een **efficiënt gebruik van de hulpbronnen** (onder andere door het aantal producten in omloop te verminderen) en in sommige gevallen van het **verlagen van de milieudruk**. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn in de sector van de gedeelde mobiliteit.
- [18] Er moeten **studies** worden uitgevoerd om die effecten te beoordelen; daarbij moet rekening worden gehouden met zowel het gedeelde product als het gebruik dat ervan zal worden gemaakt (een wijziging in het eigendom van het goed kan tot een ander gebruiksgedrag voor dat goed leiden).
- [19] Wanneer maatregelen met betrekking tot de deeleconomie worden gepland, moet er zoveel mogelijk worden gezorgd voor een brede kijk op het milieu en moet alles in het werk worden gesteld om **elk reboundeffect te vermijden**.
- [20] Daarnaast moeten de gebruikers over **voldoende informatie** beschikken om op economisch en ecologisch vlak geïnformeerde keuzes te maken.

6. Burgerbetrokkenheid, vertrouwen tegenover platformen en gebruikers

- [21] Het **vertrouwen van gebruikers** tegenover de platformen is cruciaal om de competitiviteit ervan te kunnen verzekeren. Geloofwaardige en betrouwbare feedbacksystemen zijn vereist om dat vertrouwen te garanderen. De platformen kunnen het vertrouwen eveneens doen toenemen door de identiteit van de gebruikers te controleren, de gebruiksvoorwaarden beter te communiceren of ook door *ad hoc* verzekeringen aan te bieden (zie paragraaf [25]).
- [22] Het **governancesysteem** van de platformen is belangrijk. Wanneer het om het delen van goederen gaat, zorgen de systemen waarin het eigendom van de gedeelde goederen collectief wordt beheerd (*commons*) voor een forse vermindering van de individuele risico's en spelen ze zo een fundamentele rol in de verdere vertrouwensopbouw.
- [23] Daarnaast is het belangrijk dat de **rol van de platformen** duidelijk gedefinieerd is. Een mogelijke consument moet eveneens onmiddellijk kunnen weten of hij te maken heeft met een ondernemer/handelaar of met een andere consument of consumentengroep via een platform.
- [24] Voor de burger is het een belangrijk aspect om rekening te houden met de **digitale kloof** en om erop toe te zien dat die niet groter wordt. De deeleconomie kan nuttig zijn voor kwetsbare personen, maar zij hebben niet altijd toegang tot de nieuwe technologieën of kunnen er niet mee overweg.
- [25] De deeleconomie, en in ruimere zin de nieuwe economische modellen, doen nieuwe vormen van bemiddeling, mutualisering en participatie ontstaan. Het is dus noodzakelijk het

contractuele kader (verzekeringen, algemene voorwaarden...) aan te passen en het bij het publiek bekend te maken. Deze aanpassing van het contractuele kader is des te belangrijker omdat het vertrouwen tussen gebruikers vereist is voor het bestaan en het succes van de nieuwe economische modellen (zie paragraaf [21]).

- [26] De bescherming van de **persoonsgegevens** moet worden gegarandeerd. De overheden moeten zich ervan vergewissen dat de platformen deze persoonsgegevens beheren in overeenstemming met de bepalingen inzake de persoonlijke levensfeer (wet van 8 december 1992).

7. Governance en conclusie

- [27] In het algemeen is het de taak van de overheden om de voor duurzame ontwikkeling **gunstige modellen te ondersteunen**. Zij beschikken daartoe over instrumenten zoals statistische instrumenten, communicatie- en sensibiliseringstools, de regelgeving, financiële instrumenten, enz. Deze instrumenten moeten coherent worden gebruikt tussen de verschillende beleidsniveaus, maar ook tussen de verschillende bevoegdheden binnen eenzelfde beleidsniveau (zo is het bijvoorbeeld wenselijk dat de voordelen van de deelsystemen erkend worden in de beleidsdoelstellingen inzake het klimaat en de circulaire economie).
- [28] Tot slot stelt de raad vast dat de deeleconomie volop in ontwikkeling is en dat zij uitdagingen en kansen inhoudt op het vlak van duurzame ontwikkeling. Volgens de raad moet ervoor worden gezorgd dat deze sector naar een **duurzame ontwikkeling** toe kan groeien.

Bijlage 1. Stemgerechtigde leden van de Algemene Vergadering die hebben deelgenomen aan de stemming voor dit advies

Ledengroep	Stem VOOR	Stem TEGEN	ONTHOUDING	TOTAAL
Voorzitter en ondervoorzitters				
Magda Aelvoet	+			
Mathias Bienstman	+			
Oliver Van der Maren	+			
Mathieu Verjans	+			
<i>Totaal op 4 met stemrecht</i>	4	0	0	4
NGO's voor milieubescherming				
Olivier Beys	+			
Sara Van Dyck	+			
<i>Totaal op 3 met stemrecht</i>	2	0	0	2
NGO's voor ontwikkelingssamenwerking				
Véronique Rigot	+			
<i>Totaal op 3 met stemrecht</i>	1	0	0	1
Werknemersorganisaties				
Bert De Wel	+			
Nilüfer Polat	+			
Sébastien Storme	+			
<i>Totaal op 6 met stemrecht</i>	3	0	0	3
Werkgeversorganisaties				
Vanessa Biebel	+			
Capucine Debuysier	+			
Ann Nachtergaele	+			
Marie-Laurence Semaille	+			
Piet Vanden Abeele	+			
Françoise Van Tichelen	+			
<i>Totaal op 6 met stemrecht</i>	6	0	0	6
Jeugdorganisaties				
Herlinde Baeyens	+			
<i>Totaal op 2 met stemrecht</i>	1	0	0	1
TOTAAL van de stemmen op 24 leden met stemrecht	17	0	0	17

Bijlage 2. Vergaderingen voor de voorbereiding van dit advies

De werkgroep *ad hoc* "Innovatieve Economische Modellen" vergaderde op 4 oktober 2016, 21 november 2016 en 30 januari 2017 om dit advies voor te bereiden.

Bijlage 3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies.

Leden van de FRDO

- Antoine BERTRAND (UCM)
- Vanessa BIEBEL (VBO)
- Mathias BIENSTMAN (BBLV)
- Steve BRAEM (BV-OECO)
- Anna CRAPS (UNIZO)

- Giuseppina DESIMONE (ABVV)

Wetenschappelijke raadgevers

- Brent BLEYS (UGent)
- Sébastien LIZIN (Universiteit Hasselt)

Experten

- Ann CRABBE (Universiteit Antwerpen)
- Nancy DA SILVA (FOD VOLKSGEZONDHEID, LEEFMILIEU)
- Françoise DE VLEESCHOUWER (FOD ECONOMIE)
- Jean-Pierre FEYAERTS (FOD ECONOMIE)
- Christian FERDINAND (FOD ECONOMIE)
- Hamida IDRISSE (FIDO)
- Delphine LIBIOUL (FOD ECONOMIE)

Secretariaat FRDO

- Marc DEPOORTERE
- Fabrice DEHOUX